

BESEDNIK.

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

Izhaja 10. vsakega meseca.

Velja celoletno 2 gold. 50 kraje. — polletno 1 gold. 30 kraje.

List 12.

V Celovcu 10. julija 1873.

Leto V.

Stari grad.

(Iz nemščine prevel J. S.)

I.

Globoko v lesnatem gorovju živel je v starodavnem času verl oglar Šimen. Njegova jesena hiša je stala na velikej skali, okoli ktere se je prostirala ozka zelena dolina. Majhen potočič, čist in bister ko srebro, vil se je po dolini; časi pa je strahovito narasel in dervil potem v razpenjajočih se valovih odkerhane kosove skalovja in izkoreninjene jelke sabo naprej. Krog in krog si videl grozovito divjoto in puščobo. Lesnato gorovje je obdajalo dolino in nad njeno mračno turbno lesovje je molelo sem ter tje v daljavi razpokano skalovje svoje gole verhove. Tu nisi videl sledu človeških del razun oglarnice, bervi čez potok in nekoliko v skalo vsekanih stopnic, po katerih si mogel priti do hiše.

Ne daleč od tu je bil kamnolom, ktereга pisano kamenje se je kaj krasno sijalo med zelenim jelovjem. Na oddaljenem hribu je bival Šimen s svojo ženo Marjeto in z dvema otrokoma, Vojtehom in Zaliko. Mnogokrat ni prišel noben človek semkaj po več tednov. Le zajci in serne so prihajali skoraj vsaki teden v dolino in časi je prišel v svetlem poldnevu kak jelen iz bližnjih gozdov napit se vode iz bistrega potoka.

Šimen je v gozdu pridno derva sekal in ogle žgal. Marjeta je oskerbljevala hišno gospodinstvo in marljivo predla. Vojteh je pasel malo čedico koz, ki so se plazile po hribovji, Zalika pa gonila na pašo čedico káčih deseterih ovac, ki so se mirno pasle v zelenej dolini in po nizkih gričih okoli. Družinica je živela v strahu božjem, ljubezni in edinosti jako zadovoljno in ni si želela družega več. Otroka sta menila, da ni lepše in krasnejše nikjer razun v njunej puščavi.

Otrokoma sta gora in gozd bila ves svet. Napeljevana in podučevana od umnega očeta in pobožne matere nahajala sta tudi tukaj bogat sprelep prizor božjega veličanstva. Nizka jagodna stebila in borovnični germiči polni rudečih in černih jagod so jima jako dopadala in veselila sta se jih. Ko sta našla lepih cvetic, prinesla sta jih domu, n. pr. škerlatno rudeči naperstec in modro višnjevo kapčevje, pred katerim pa ju je oče svaril, ker je strupeno. — Imela sta uboga otroka nad eno vejico kapčevja z neskončno lepim rudečim sadom, ki je podoben baretu — ali nad hrastovo vejo polno želoda, ki v tako mičnih zelenih skledicah tičé, mnogokrat več veselja, kakor ga najbogatejšim otrokom delé najdragoce-

nejše otročje igrače. V bistrem potoku so bile krasne postervi in na Šimonovo mizo je prišla marsikaka zlatna posterv, ki bi bila v čast in slast na knežji mizi.

V bližnjem kamnolomu bile so posebno lepe okamine. V plenastih rudnikah so se nahajale kaj zale vtisnjene rastline, peresa in cvetice, razni polži in ostrige. Vojteh je gonil prav pogostoma svoje kozé v ta kraj in vselej je vzel nekoliko teh okamnin sabo domu, in nakupičil malo po malo lep kupček. Potniki, ki so časi v gore zahajali, nakupili so si jih od njega in dobri deček je dal skupljen denar vsakikrat z veseljem očetu.

Največe veselje je imel Vojteh, kedar je zvečer, potem ko je svoje koze domú prignal, smel očeta v gozdu obiskati in pri njem v hišici, iz jelkinih vej spletenej, prenočiti. Od tu se je prav dobro videlo na stari grad. Ko je bilo tu solnce že zašlo in so jelke okoli že otemnele, svetil se je stari stolp v svitu večernega solnca še ko žerjavica.

Vojteh reče nekega dne: „Rad bi vedel, kako je notri v starem gradu. Ko zopet enkrat pridem s kozami tje, pojdem na hrib.“ — Oče posvari ga z vzdignjenim prstom rekoč: „Ne stori tega Vojteh. Staro zidovje je tako že zeló razpadljivo. Lehko se ti tam kaka nesreča primeri!“ —

Deček popraša: „Kako pa se je zgodilo, da se je ta prekrasna grajsčina tako strašno razrušila?“

Oče mu jamejo pripovedovati o hudobnem vitezu, ki je nekđaj tam bival, mnogoverstne grozne pripovedi, kako da je hudobnež daleč okoli ropal ljudem denarje in drugo blago, in enako bogatemu požrešnežu živel, dokler se je poslednjič mera napolnila; kako so ga potem vjeli, z mečem umorili, in kako je bil grad z ognjem pokončan.

Na koncu povesti rečejo oče: „Vidiš, tako se godí. Hudobnež nima obstanka, enak je travi na ozidji. Bog kaznuje vse hudo. Ako bi bil vitez blag človek, stal bi njegov grad še danes v svojem veličanstvu in morda še danes bi prebivali njegovi potomci v njem. Tako pa je ta stolp spominek božje kazni našim in vsem prihodnjim časom!“ —

II.

Neki dan žene Vojteh svoje koze blizo kamnoloma. Med tem ko so vesele živali objedale germovje, iskal je okamine. Kar naenkrat zasliši nekaj čudno javkati in vekati. Pogleda in zapazi v nekej jami v rudniku mlado lisico, ki je bila tu doli padla, pa ni mogla po stermih stenah več ven priti. Vojteh najde kos na pol sterhnjene jelke, ktera mu rabi namesto lestvice ter spleza

po vejinih ostankih doli in pride kmalo z oteto živaljo srečno iz jame. Lisico nese domu, da jo pokaže očetu.

„Oh,“ — reče, Zalika, ko Vojteh z lisico v izbo stopi — „kako čudnega pesa imaš tukaj!“ —

„To je mlada lisica“ — rečejo oče — „dva do tri mesece stara. Videti je, da je zeló medla in izstradana!“ Deček pové, kako jo je dobil.

„Sedaj se ne čudim, da je lačna“ — rečejo oče. — Mati prinesejo skledico kozjega mleka, in revna živalica izprazni jo in políže koj z največo pohlepnostjo do zadnje kapljice.

„Priderži si mlado lisico in redi jo!“ rečejo oče. „Pomnožila bo sicer našo družino pri mizi za eno glavo, ali tacemu hranjencu vedno kaj odpade.“ Lisica je tudi vsakikrat prišla k jedi, privadila se vse žreti, in držala se zmerom hiše, kakor bi bila ud družine. Njen največi dobrotnik pa je bil Vojteh. Hranil jo je vedno prav obilo in žival mu je bila zeló nagnjena, igrala je z njim, skakala veselo in tekala enako domačemu psu vedno za njim.

Ali kmalo pokaže svojo grabežljivo lisičjo natoro. Ukradla je materi pišče in požerla ga na skrivaj v germovji za hišo. Mati jo zaleze in jame na glas tožiti in hudovati se. Oče so hoteli tata ubiti. Vojteh joka in prosi, naj ubogi zmikavki prizanesó. „Naj tedaj živi“ — rečejo oče, „toda proč mora iti!“

Drugi dan potem pride kovač iz bližnje vasi z vozom po oglja. Lisica mu dopade. „To bo veselje mojim dečkom!“ je rekel. Ker ni smel Vojteh živali obderžati, podari mu jo. Kovač obeta dečku kaj družega seboj prinese, dene lisici verv okoli vratu ter odide z vozom in lisico domu. Uboga živalica ozira se večkrat nazaj in nerada gre z novim gospodarjem. Vojteh stoji s solznimi očmi pred hišnimi vratmi in gleda še dolgo in žalostno za dobrovoljnimi tovaršem.

„Pusti jo!“ tolažijo ga oče. „Prav se mu godi. Tatu gre verv okoli vratu. Ko bi bil ti kedaj tako hudoben in bi kradel, moral bi, da-si te imam rad, tudi iz hiše in verv — ta bi ti menda na zadnje tudi ne odšla!“ —

III.

Vojteh je pozabil lisice in pohajal je zopet vesel s svojimi kozami po hribih. Nekaga dne je je pasel na grajskem hribu. Ko je bil že večer in je hotel koze domu gnati, pogrešil je eno izmed njih. Iskal jo je daleč okoli in z velikim trudom je prišel na hrib. „Morabit je koza zašla med staro zidovje!“ Polastila se ga je tudi želja, od blizo pogledati stari stolp, čudo v okolici. Na misel mu pride sicer očetova svaritev. Ali menil je: „Saj ne bode tako nevarno, pojdem vendar malo pogledat!“ —

Od nekdanjih dni so bile videti le razvaline. Plazil se je okrog po zidovji z mahom obraščenem, po razrušenih skrilah in zaraščenem germovji. Cela drevesa, jele in hrasti so izrastli na obširnih podertinah. Čudil se je velikanskemu stolpu, kterega zgornje zidovje je bilo poderto in z germovjem preraščeno. Stopil je skoz ozka odperta vratica v prostorni stolp. Tudi tukaj je bilo vse polno goščave; veliko, z gostim mahom obraščeno kamenje ležalo je okrog in po odpadlem razsutem zidovji videla se je rumena vela trava. Groza ga je bilo te strašne puščobe. „Moj Bog“ — vsklikne — „oče imajo vendar prav, zli človek ne obstane, enako travi na razpadlem pustom zidu se posuši!“ — Mravljinci so mu lazili po herbtu od strahu in hotel je iti. Kar na enkrat zgane se vse germovje krog njega in priklanja se proti njemu. Molkel ropot nastane, tla se umaknejo pod njegovimi nogami — nagloma pogrezne se germovje in

kamenje krog njega in on z njim! — v prepad, ki je bil tako globok kakor vodnjak.

Vojteh je tedaj ležal v podzemeljskej ječi, ktere razpokani obok se je z njim vred vderl. Strahu je skoraj umerl, vendar pa ni bil poškodovan. Toda kmalo strahoma zapazi, da mu ni več mogoče splezati gor po gladkih stenah. Smerten strah se ga polasti. Žabe in gadje, ki so zgorej živeli med germovjem in pečevjem ter se z njim vred doli pogreznili, lazijo in begajo krog njega. To mu zadaja nov strah. Kliče pomoči, toda njegovo vpitje razlega se zastonj med visocim ozidjem. — Jokaje in z rokami sklepaje sedi na groblji in pogleduje kviško k jasnemu modremu nebu, ki mu čudovito lepo sije v globino skoz široko špranjo in pripognjeno germovje. —

„O preljubi mili Bog“ — tako moli — „ki tam gor prebivaš! Nijeden človek ne čuje mojega giasu, le ti me slišiš; nihče ne vé, da sem tu, le ti me vidiš! — O usmili se me, ne daj mi tukaj poginiti, v tej groznej strahovitej globini! O odpusti mi, ljubi Bog, da nisem bil pokoren očetovim svarilnim besedam. Odpusti mi in pomagaj mi zopet na dan. Vse moje življenje nečem nikoli biti nepokoren svojemu očetu in tebi bom neprenehoma hvaležen!“ — Ni nehal moliti in jokati.

Sedaj se je vedno bolj temnilo krog njega; noč je nastopila. Na nebu, od kterega je videl le ozek krajec, berlela je sem ter tje kaka zvezdica. Bleda lunina svitloba, ki je visoko od zgorej skoz okna brez stekla visocega stolpa dol sijala, razsvitljevala je sivo zidovje in manjšala gosto temoto. Ali sedaj začuje grozovito heršcanje. Votlo javkanje in cviljenje odmeva v samotnem ozidji. Černe podobe švigajo urno od časa do časa semtertje zgorej po stolpu. Vojteh jih ne more natanko razločiti, tem veči pa je bil njegov strah. Groza ga je tega. Zapré oči in mertvaški pot pokrije mu čelo. Na misel mu pridejo vse pripovedi o ostudnih pošastih, ktere so mu pripovedovali o starem gradu vozniki, ki so kdaj pa kdaj prišli po oglje. Prosil je serčno in iz vseh moči svoje duše: „O Bog — Bog reši me; o vi sveti angelji božji, pomagajte mi in varujte me!“

Med strahom in grozo je prešel en del noči — poslednjič pošlje Bog oslabelemu dečku sladko spanje in spal je do jutra. —

IV.

Ubogi Vojteh je bil pač serčno vesel, ko se je prebudil in je bil zopet dan. Veliko lože mu je bilo pri sercu, ko je videl germovje verh stolpa pozlačeno od jutranje zarije. Toda z nova jame plakati in tarnjati. „O ljubi Bog“ — začne moliti — „ti si ustvaril krasno jutranjo zarijo. Ti dopustiš, da je po černej noči zopet beli dan. Ti zamoreš tudi največe trpljenje spremeniti v veselje. O končaj moje britkosti pa tudi žalost mojim ljubim roditeljem! Pripelji me zopet k njim, da se spet vsi skup veselimo. O to bi bilo veselje, ko bi jaz zopet domu ali oni semkaj prišli. Kmalo bi mi pomagali. Ti pa zamoreš mi še lože pomagati; saj me imaš še rajši! O pomози mi ven iz tega groznega stanja!“

Jutro je minulo, on je pa še vedno jokal in glasno klical na pomoč. Nič se ne gane krog njega, le tam pa tam priletí časih kaka tičica na zidališče ter zapoje svojo veselo pesmico. Toda nesrečnemu Vojtehu je bila jako žalostna. „Vé lehko veselo pojete“ — reče — „vé vesele krilate tičice! Ve ste proste in vaša krila nesejo vas, kamor si želite. Oh ko bi tudi jaz imel peroti, kmalo bi bil zgorej in letel k ljubim roditeljem domu. Vendar nijedna izmed vas ne pade na zemljo, da ne bi hotel

ali vedel Oče nebeški. Bog vé in volja njegova je, da sem padel v to grobljo. On, ki skerbi za vas, ne pozabi tudi mene tukaj!"

Doslej revni deček zbog strahu in žalosti še mislil ni na jed in pijačo. Ko je pa bilo že poldne preteklo, izbudi se mu lakota. K sreči je imel še malo kruha in kozjega sira v pastirski torbi. Povzije nekoliko od tega in vsak grizljivejši pomoči s solzami. „Kako kmalo bode pri kraju z malo zalogo“ — vzdahne — „in potem moram gladú umreti. In vendar kdor tičice živi, ne bo mi dal lakote tukaj poginiti!"

Ali sedaj začne Vojteha terpinčiti huda žeja. Bil je že včeraj po soperčnem poldnevu in zvečer zeló žejen; suhi kruh in žoltavi sir, kterega je včeraj povžil, je le pomnežil njegovo žejo. „Oh ljubi Bog“ — vzdihnil je večkrat — „ne daj mi žeje umreti. Saj napajaš vse travice in cvetice z roso in dežjem. O daj mi le kapljico vode!“ — Čutil se je jako slabega in položil glavo na kamen.

„Ljubi Bog“ — reče s solznimi očmi — „če imam res tukaj žeje poginiti, o naj pa tu sladko zaspim in se v nebesih pri tebi zbudim. Le tolaži dobrega očeta in ljubo mater pa tudi malo Zaliko!“ —

V.

Vojteh je nekoliko časa tako ležal, nazadnje zadremlje in spi do večera. Strašen grom izbudi ga iz spanja. Bila je že tema. Nebo so prevlekli težki viharni oblaki in bila je poprej noč. Silen vihar verši po votlem stolpu in marsikter odkrušen kamen tebebi z mogočnim hruščem v stolp. Trepeči deček ni bil več življenja varen. Bal se je, da ne bi se obok popolnoma uderl ter ga ubil. Bliskalo je skor neprenehoma, kakor bi bil ves stolp v plamenu in strašno germenje se je zdelo, da maja mu temeljne podlage. Vojteh moli s pozdignjenimi rokami. Sedaj jame liti dol silna ploha. Vojteh vidi, ko zablisnejo bliski, ki so vse okoli razsvetljevali, da so vsa peresca na germovji okrog polna deževnih kapljic. „O preljubi Bog“ — zavpije radostno — „kakó si dober! — Prosil sem te ene kapljice vode, in daš mi jih na tisoč. Ta nevihta, pred katero sem trepetal in se tresel je meni največja dobrota. Ti si v vsem, kar storiš, sama čista dobrota!“ —

Vojteh loví velike debele kapljice, ki so visele na perescih z ustami in gasí si z njimi žejo.

Nevihta je minola. Bliskalo je sicer še prav močno, ali germelo je le še zamolklo iz daljine semkaj.

Vnovo je zaupanje v Boga okrepilo Vojtehu dušo in molil je: „O ljubi Oče v nebesih, o vdahni očetu mojemu, da sem tukaj. Oni ne mislijo na to, da bi me tu iskali. O daj angelju, da jim prišepeče nocojsnjo noč v sanjah v uho. Koj bodo vstali in prišli sem in oteli me iz mojega zapora!“

Dež je med tem ponehal. Nič več ni bilo čuti gromenja; le časi pa časi je pobliskovalo; potem je bilo zopet vse temno in tiho ko v grobu. Sedaj pa začuje osupnjeni deček, da se zgoraj na robu odpertega oboka nekaj plazi in sliši, kakor bi verige rožljale. Da, vidi celó, ko se zablisne, da ono neznano bitje k njemu doli gleda.

„O Bog, kaj pa je to?“ misli si Vojteh, in zopet ga obide strah in groza. Zopet zgine ona stvar in verige ni več slišal; pa ne preteče dolgo, kar zajavka nekaj in praska prav tik njega zraven zida, ob katerem je sedel, pod tlemi. Ves prestrašen skoči kviško in zbeži v najzadnji kot svoje ječe. Ali neznano sovražno bitje izkoplje se izpod zemlje in skoči v temi k Vojtehu in po njemu

kviško. Vojteh kriči in vpije, da je groza. Sedaj zopet zablisne in Vojteh spozna, da je namišljena pošast le njegova zvesta lisica.

Strah dečkov spremeni se sedaj v veselje. Lisica se mu prilizuje in pritiska k njegovim nogam; potem zopet odskoči ter veselo okoli njega poskakuje. „Ti dobra živalica“ — reče Vojteh — „o bodi mi stokrat pozdravljena. Da res ti nisi pozabila, da sem te nekdam otel iz jame v kamnolomu, ti hvaležna žival, sedaj pa si prišla obiskat me v strašnej mojej jami in bi me rada rešila, da bi le mogla. Ali kaj imaš tu na vratu? — To je kos verige. Ali te je oni hudi kovač pripel na to verigo? No, no, saj si se je zopet znebila. Tudi jaz sem tako rekoč priklenjen za verigo, pa tudi mene bode Bog rešil te verige, ki pa sicer ni železna!“

Ubozemu žalostnemu dečku je bilo spet lože pri sercu, ko je imel vsaj eno živo bitje krog sebe. Ves strah ga je minil. Poišče si suhega prostora v jami, sede na kamen in lisica legne k njegovim nogam.

VI.

Ko se je začelo daniti, in je bilo svetleje, misli si Vojteh: „Moram vendar pogledati, kje je prišla lisica noter; znal bi tamkaj ven priti.“ Zapazi prav blizo tleh malo luknjico, ki je bila zasuta od odpadlega rušja podertega oboka, predno jo je lisica izpodrila. Vojteh odpravi kamenja in najde ozko podzemeljsko vhodišče. Derzno stopi noter, tiplje v tmíni zmerom dalje in dalje naprej in že meni, da ne bo našel konca. Nazadnje pride vendar srečno na strani hriba na dan.

Kako pa mu je bilo, ko je stopil iz goste temote in se videl prostega in ugledal zlato jutranje obnebje in izhajajoče solnce in vse zelene gore okrog od ponočne nevihte okrepane in vsako peresce in travico in cvetko lesketati se v svetlih deževnih kapljicah — to se ne da popisati. — Bilo mu je, ko da bi bil vstal od smerti. „O ti ljubi dobri Bog“ — vsklikne ter pade na kolena. „Ti si me rešil. Tebi, tebi bodi hvala preserčna. Res je, ti ne zapustiš nikogar, kdor v te zaupa! Hvala, hvala, večna hvala naj ti bode!“ —

Ustane in hiti kolikor more k roditeljem domu, lisica pa ga spremlja.

V hiši očetovej pa je bilo med tem vse žalostno. Ko so zvečer koze brez malega pastirja prišle domu, zdelo se je to vsem nič kaj dobro znamenje. Oče, mati in mala Zalika iskali so še po noči in ves sledeči dan povsod, toda zastonj. Da bi ga bili gori na starem gradu iskali, zdelo se jim je nepotrebno, ker so mu bili oče prepovedali, tjekaj hoditi. Bali so se, da je padel kje v kake pečine ali v dereč hudournik? —

Ko so tedaj vsi trije necega večera tako žalostno sedeli v izbi in le o prevelikej nesreči govorili, ki se je morala pripetiti Vojtehu, in ko so ga že ko mertvega objokovali — kar odpre Vojteh vrata — zdrav in vesel stopi v izbo. Vsi zavpijejo veselega stermenja.

„O Bog nebeški!“ — vskliknejo oče — „Vojteh — ali si ti ali je le tvoj duh?“ — „O Vojteh, Vojteh,“ zavpijejo mati, — ko ga jokaje z rokami objamejo — „vsi smo te imeli za mertvega. — Oh veliko žalost si nam prizadel. Kaj se ti je vendar prigodilo?“ Tudi sestra se mu približa z objokanimi očesci ter pozdravi ga prijazno.

Ko je malo prenehalo prvo veselje — rečejo oče Vojtehu: „Povej sedaj, kje si bil tako dolgo? — Kajti prigoditi se ti je morala kaka nesreča!“ — Mati pa rečejo: „Vojteh, počakaj še malo s pripovedovanjem — da ti pripravim dobre mlečne juhe.“ — Marljiva ljubeča

mati so jo kmalo pripravili in Vojteh je sedaj jedel in med jedjo jame pripovedovati. Vsi posedejo za mizo, da bi poslušali. Tudi lisica sedela je Vojtehu pri nogah. Vedno pogleduje k njemu in ne oberne očesa od njega: ne da bi poslušala, temveč da bi tudi njej kaj doletelo od zajuterka.

VII.

Vojteh pripoveduje na dolgo in široko, kako so se tla v starem stolpu vderla, kako je doli v strašno globino, globoko pod zemljo padel, kako je tu plakal in molil, bil lačen in žejen in toliko strahu prestal. Mati in sestrica brisali ste si pri tej pripovedi solzo za solzo; mati pa rečejo: „Da, da, sila uči moliti, in v sv. pismu stoji: tako govori Gospod: kliči me v sili na pomoč, in pomagal ti bom!“

Ko je Vojteh o strašnem tulenji in černih ferfrajočih pošastih pravil, zavpije Zalika: „Oh molči, molči, koža se mi kerči!“ — Toda oče jo zavernejo: „Ne bodi vendar tako bedasta — to so bile sove, nič drugega. Pripovedaj na dalje, Vojteh.“

Vojteh pravi, kako je v groznej viharnej noči prišla k njemu zvesta hvaležna žival. „Mislím,“ — reče Vojteh — „da me je lisica htela rešiti iz moje ječe, kakor sem jo jaz rešil iz one jame.“ — „To pač ni ravno mogel biti namen lisice, ljubi Vojteh“ — rečejo oče. — „Ali to je pa vendar gotovo: Čeravno je lisica nespametna žival, ima vendar hvaležno čutje svojemu dobrotniku in poiskala te je koj, ko te je zasledila. To je zares lepo — in marsikter človek, ki nima hvaležnega serca za prežete dobrete, zamore učiti se od živali.“

Poslednjič pripoveduje Vojteh še, kako je srečno prišel ven skoz luknjo, skoz katero se je lisica splazila noter. — „I tako“ — konča Vojteh ter postavi ostanek mlečne juhe lisici na tla, — „bila je vendar lisica vzrok, da sem bil otet iz ječe.“

„Bog te je rešil“ — rečejo mati. — „Njemu zahvali se in njemu se ne moremo vsi dovolj zahvaliti. Vendar pa je res, da se je Bog poslužil te živali, da te je otel. Bog je tako napeljal, da se je lisica odtergala in luknjo do tvoje ječe našla. Da tudi to, da si tisti čas izstradano žival našel, bila je že božja naredba, da ti po njej otme življenje. Ko bi pa bil, kakor delajo drugi razuzdani hudobni dečaki, žival do smerti mučil, bil bi tudi v zažluženo kazen tam gori v starem tolovajskem gnjezdu življenje zgubil. Zato ponavljam vama vedno, bodimo miloserčni do vseh stvari!“

Oče pa pristavijo: „Ako je v stanu nespametna žival toliko koristiti človeku, koliko več zamore človek pomagati človeku. Zato ne bodita nikdar tudi do najmanjšega človeka terdoserčna. To bi ne bilo le greh zoper Boga in človeka, ampak takošni človek delal bi tudi sebi na kvar. Najubožnejši berač utegne kdaj tudi celó knezu življenje oteti. Bodimo tedaj dobrotni do vseh stvari božjih, posebno do najjemenitnejšega bitja na zemlji, do človeka.“

Potem posvaré še oče resnobno toda dobromisleče Vojteha: „Svaril sem te zvesto“ — rekli so med drugimi besedami — „da ne hodi na stari grad, ker bi se ti lahko kakošna nesreča pripetila. Ostro sem ti prepovedal, da ne pojdi tje. Ti pa nisi maral za mojo očetovsko svaritev, prestopil si mojo prepoved. Vidiš sedaj, kako slabo je, ako otroci ne ubogajo svojih starišev. Tvoja nepokorščina je bila kriva, da si padel v ono globino, in skoraj prišel ob življenje. Mnogo otrok je že bilo nesrečnih vsled svoje nepokornosti. Polomili so si vrat in noge, utonili v vodi, ali pa enako tebi v brezen padli.

Toda najgroznejši brezen je brezen greha in nadloge, kamor pripelje nepokorščina. Premnogo nepokornih otrok bilo je časno in večno nesrečnih. Zatorej, preljuba otroka, ubogajta stariše, ki vama tako dobro želé. Spominjajte se četrte zapovedi božje, ki pravi: „Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel in ti dobro pojde na zemlji!“

Druzega dne pride kovač po voz oglja. Ko zagleda lisico, zavpije: „Pač sem si mislil, da jo najdem tukaj. Prinesel sem seboj novo krepkejšo verigo, ki bo gotovo držala.“ — Vojtehu pa reče: „Tebi Vojteh nisem še plačal lisice. Glej tu imaš mesto obljubljenega darila en goldinar.“

Ali Vojteh reče: „Ne, ne, lisice ne dam ne za tisoč goldinarjev!“ — Sedaj pové, kako veliko mu je koristila zvesta hvaležna živalica. Kovač reče: „Podarim ti sedaj zraven goldinarja še verigo! Kajti če nečejo tvoja mati priti ob vse kokoši in race, pa morajo lisico z verigo privezati imeti.“

Priobno nedeljo zahvalijo se roditelji in otroci dobrotnemu Bogu zjutraj v cerkvi za rešitev Vojteho — popoldne pa se podajo vsi skup na stari grad, da tudi tam Boga zahvalijo. Tudi so hteli roditelji in Zalika videti, kje da je Vojteh tičal.

Ko so na hrib dospeli in prišli do vrat, rečejo oče: „Naj grem jaz naprej in vi idite vsi za menoj, da se nikomur izmed vas kaka nova nesreča ne zgodi. Skozi vrata v stolp šli so najprej oče sami noter, da pogledajo prej, ali so tla še tako terdna, da bi se stalo na njih. Najprej pokličejo mater, in potem ostale vsacega posebej k sebi. —

Mati gledajo strahoma in trepetaje doli v globoko temno zidanico ter rečejo: „Oh Bog, tukaj-le doli je strašno. Ne moremo dovolj hvaliti Boga, da je od tu doli Vojtehu spet kviško pomagal. Še je resničen pregovor: Bog pelje v jamo in izpelje zopet iz nje!“ —

„To stori On“ — poterdijo oče — „da nas posvari zaradi naših pregreh in prestopkov, kaznuje našo lahkomišelnost, da nas vadi in uterdi v poterpežljivosti in zapučnosti! Vojteh je to skusil. Bog daj, da bi vsak človek, ki je prišel v velike nadloge, na koncu mogel enako Vojtehu z Davidom moliti: „Ti, o Bog, si dopustil, da sem padel mnogokrat v velike nadloge, toda zopet si se k meni obrnil, zopet mi življenje podaril in me spet izpeljal iz zemeljskega brezna.“

Strah v gradu.

(Povest.)

Že je bilo preteklo dobrega pol leta, kar so počivale kosti rajnega in zadnjega moškega posestnika neke grajsčine v miru in pokoju. Le sama vdova, vsa v žalosti, prebiva še v zapuščenem gradičku. Neko noč jo v sladkem spanju prebudi ropot, odpiranje in zapiranje — in luskanje z vrati. Kdo si mora neki biti, reče žena, saj imam jaz vse ključé pri sebi. Kar se v stanici, kjer je nje mož v gospodu zaspal, sliši, kakor bi bil kdo vse stole in mize prekucnil. Žena ima vendar toliko pogumnosti, da vstane in gre gledat, kaj da je. Ali komaj duri odpre, že vidi nekoga pri družih vratih iz sobe zginiti, kateri se ji zdi posebno po obleki rajnemu možu podoban. Strah in groza ženico prevzame, hiti urno v postelj pod odejo. Pa zmiraj vidi pred očmi rajnega moža, bledega in prepadenega. Vroč pot jej na čelu stoji, in do belega dne ni mogla stisniti očesa. Še le, ko se je

jelo zlato solnce iz-za gor kazati, malo zaspi; ali le kratko je bilo še to njeno spanje. Zbudé jo dekile ravno tako prestrašene, kakor sama, od strahu jim besedi zmanjkuje, pripovedovavši, kaj da so po noči slišale. Boječa, kakor vse ženske, se da pregovoriti, ker je od zdaj več dni zaporedoma po gradu strašilo, da gre v vas stanovat. Vsa vas je milovala ubogo vdovo, da mora toliko strahu prestati. Vse govori od strahu in še blizo gradu se ni upal nobeden.

Pripetilo se je pa nekoliko tednov po tej zgodbi, da so vojaki v to vas prišli, in da so nekaj dni počitka tam imeli. Na vprašanje nekterih, čigav da je ta gradič, zvejo kmalo, da je zapuščen, in sicer le zavoljo strahu, ki vsako noč po njem roji.

Zmeraj sem slišal praviti, reče čversti junak z veliko černo brado in dolgimi berkami, da je strah na sredi votel, okoli kraja ga pa ni; rad bi vedel, kdo vam take norce dela.

Le povejte mi, v kateri stanici svoje burke uganja, zvečer pojdem tje, vzamem saboj nabito puško in ostro sabljico, kmalo bomo strahu imeli. — Berž in radi mu vse dopovejo, in ko se mrači, jo vojak proti gradu maha. Ko pride v stanico, vleže se na postelj, puško in sabljo pa zraven sebe nasloni. Ni bilo dolgo, že vojak prične smerčati. — Proti polnoči ga zbudi ropot. Naglo plane kviško, in z napetim petelinom čaka strahu. Ropotanje se le bližej pomikuje, ravno pred sobo prekucne še sklednik — vrata se odpro — prikaže se v belem oblačilu sivobradat mož — puf — vojak na-nj vstrelil. — Ostro zarežil strah, in mu — svinčenko nazaj verže. Vojak, tega nikakor ne pričakovavši, začne se tresti in prositi, naj ga saj živega pusti. —

Strah k vojaku pristopi, ga po eni plati glave čisto obrije in mu na tisti strani obraza tudi brado in berke postrizje. Vojak ni upal se braniti. Ko strah delo dokonča — odide. — Ali vojak omamljen, ni vedel, kaj da se je ž njim zgodilo, je kaj težko jutra čakal. Že streže ob kraju gradiča zjutraj dokaj ljudi, radovedni, kako sta se vojak in strah gledala. Ali ko vidijo vojaka kakor zdivjanega iz grada planiti, po eni plati črnega in kosmatega, po drugi pa belega, niso vedeli, ali bi se mu smejali, ali bi ga milovali. Zdaj jim začne pripovedovati, kakšen da je strah. Kaj menite, da se kaj boji, reče, kaj pa da, še puška mu ni kos. Kaj mi naredi, krogljico mi nazaj verže, in na zadnje me pa še tako-le spači, kakoršnega me zdaj vidite.

Kakor ogenj gre to po vseh hišah. Zdaj se še le vse boji blizo gradu priti. Zvé tudi stotnik. Čuden sicer in smešen se mu ta prigodek zdi, ali vendar mu hoče v okom priti. Zvečer si da nesti v ravno to sobo dve puški, obé nabiti. Vleže se tudi na postelj, ali ne zaspi, nekaj bere in že meni, da ga ne bo strah obiskal. Ugasne luč. — Kar pričnejo vrata in duri pokati. Stotnik se pripravi, vzame puško v roke. Po strašnem ropotanju stopi strah v sobo — stotnik strelil, in krogljica strahu pol ušesa odbije. Ko stotnik še drugo puško zagrabil, pade strah na kolena. Za božjo voljo ga prosi, mu življenje pustiti, obljubovaje, mu vse natanko razodeti. Stotnik ga precej prime in pokaže zjutraj ljudem strahú, kterega so vsi poznali. —

Prikradla sta se bila dva poredneža po smerti posestnika na grad. Mislila sta lahkoverno, boječo vdovo iz gradu pregnati, če bota prav strašila. In tako sta si bila gradú za majhno ceno svésta. Ponarediti sta si bila dala ključe do nekaj vrat. Da je bil pa strah vojaku svinčenko nazaj vergel, je bilo takó: ko je vojak zaspal, se goljuf tiho blizo postelje priplazi in mu krogljico iz

puške potegne. Kaznovana sta bila oba, kakor sta zaslužila. Tak je strah le: ali kaki hudoben slepar, ali je pa samo domišljevanje.

N. D.

Popevača.

(Ruski spisal Iv. Serg. Turgenjev, poslov. Lav. Gorénjec.)

Ne velika vas Kolotovka, nekedaj last graščakinje, katerej so okoličanje stergulja rekali zaradi njene premenitosti in gibčnosti (njé pravo ime nij znano), zdaj pa je imovina nekega petrograškega Nemca, — ta vasica leži na rebri golega holma, ki ga od verha do vznožja cepi strašna zajeda, katera razrita in zijoča kakor kako brezno, razdvaja obe strani revne vasice. Le revna kozja rutica pičlo raste in bojezljivo vije se po peščenih bregovih ob njej; na dnu, suhem in rumenem, kakor zlato, ležé ogromne ploše glinastega kamenja. Žalosten obraz je to, ne more človek drugače reči! Sicer pa je vsem sosednjim bivateljem dobro znan ta pot v Kolotovko: radi in pogosto po njem potujejo v to vas.

Verhi te zajede, nekoliko korakov od tam, kder se začinja — kakor kaka ozka otlina, tamkaje čepí majhna štirioglasta koča — stoji osamela, oddaljena od drugih bivališč. Pokrita je sè slamo in ima dimnik; edino okno, kakor kako bistro oko — obrnjeno k zajedi, — okno, ki se zimske večere vsled notranje luči daleč vidi v gostej mraznatej megli, — bliska se tako, kakor zvezda vodnica, marsikateremu mimo idočemu kmetu. Koči nad vrati je pribita modra deska; ta koča je keréma in na deski je zapisano: „dobro došli“. V tej kerémi je na prodaj žganje, ne mara ne cenejše, nego po čemer je nastavljeno, ali obiskujejo jo dosti množejše, nego vse druge zaloge te versté v sosedstvu. Tega obilega zahoda pa je vzrok kerčmar sam — Nikolaj Ivanič.

Nikolaj Ivanič — nekedaj postaven mladenič, sesvedranih las in rudečih lic, zdaj pa nenavadno debel, užé osivel, napihnjenege obraza, lisičje dobrodušnih očij in otečenega čela, prevlečenega z brazdami, kakor z nitimi — užé delj časa, nego dvajset let sôpe v Kolotovki. Nikola Ivanič je gibčen in pozoren, kakoršnih je večina kerčmarjev; ne odlikuje se ni s posebno ljubeznjivostjo ni sè zgovornostjo, ima pa ta dar, da vendar-le zna vabiti in v svojej hiši muditi goste, ki se jim nekako veselo zdí sedeti za njegovo pitno mizo, pred mirnim in in vabljivim, pa opreznim okom hladnega kerčmarja. Razum ima zdrav; dobro so mu znane gosposke in kmečke in meščanske razmere; o posebnih prilikah bi lahko postregel komu s pametnim nasvetom, ali kakoršen je človek, ki je varen in sam za-se, tak je tudi naš Nikolaj Ivanič: raji je le na strani, samo časi z dalekimi, kakor brezi kake razmere razodetimi besedami svoje obiskovalce — a le ljube goste — zvaja na pravo pot. Nikolaj dobro zna, kaj je važno ali zanimljivo Rusu, — zna, da ruski seljak ima veselje do konj in blaga, do lesovja in opeštvá, do pohišja, do dobre robe in kozuhov, do pesnij in iger. Če nima gostov, navadno — kakor meh — sedí na tleh pred durmi svojega šatora, ima tenki nogi pód-se podviti in sè sladkimi besedami ogovarja mimo hodeče. Marsikaj je užé videl svoje žive dni, preživel marsikatero desetinko mračnih gostov, ki so ga obiskali, da so se vedrili pri njem; zna vse, kar se sto verst daleč na okrog godí, živa duša ne zine, ne pové ničesar, kar bi mu ne bilo užé znano, s kratka: zna vse, česar ne slutí ni policijski uradnik najbistrejšega očesa. Zna molčati, po-

smijati se in sè steklenico terkat. Sosedje ga časté; deržavni general Ščerepetjenko, najznamenitejši deržavlján v okraji, pozdravi ga prijazno vselej, kedar pride mimo njegove hiše. Nikolaj Ivanič ima upliv na svet: glasovitega konjskega tatova je pregovoril, da je nazaj dal konja, ki ga je bil speljal z dvora enemu njegovih znancev — pregovoril je sosednje vasi kmete, ki niso hoteli prejeti novega oskerbnika itd. Sicer pa nikar ne verujte, da to čini iz ljubezni do svete pravice, iz ognjenosti do svojega bližnjega — nikakor! temuč skerbí le za to, da odganja vse to, kar bi utegnilo tako ali tako kaliti mu mir.

Nikolaj je oženjen in ima otroke. Njegova soproga, umetalna, ostonosa in bistrooka meščanka, odebelela je, kakor njé mož, tudi malo užé poslednji čas. V vsem se zanaša na-njo in do novcev ima sama ključ. Pijanci, kričači se je bojé, nijma jih rada, užitka dajo malo, kriča pa prizadevljejo dosti; molčéči, mirni gostje so jej dosti ljubši. Ivanovičevi otroci so še majhni; prvi so vsi pomerli, ostali pa so se zvergli po roditeljih; z veseljem se človek ozira v razumne obrazke teh zdravih otrok. —

Bil je neznanski vroč dan julija meseca, ko sem nogo pred nogo staval in s psom vred šel ob kolotovskej zajedi naravnost proti kerčmi. Solnce se je bilo na nebi, kolikor je moglo, razgorélo: pražilo in peklo je res neusmiljeno; zrak je bil vès poln dušilnega prahu. Prašne vrane in krokarnji so od same vročine zijali in otožno ozirali se v mimo hodeče, kakor bi jih bili prosili milostivega sočutja; le vrabci, ti nijso tožili, košatili so se, živejše in živejše upili svoj „živ, živ“ in cverkotali, lovili se po ploteh in cukali, skupoma švigali s prašnega pota, in kakor sivi obláčki, tako so pluli in vznášali se nad zelenim konopnim poljem. Žeja me je mučila. Vode nij bilo blizu; v Kolotovki in po mnogih drugih stepnih vaseh, kder nij izvirkov niti studencev, národ pije rad goščó iz ribnaka; ali kedo bi tako gnjusno pijačo imenoval vodo? Namenil sem se torej, da Nikolaja Ivaniča poprosim, da mi postreže sè steklenico piva ali kvasa.*)

Pa, da resnico povém: noben čas v letu Kolotovka nijma zanimljivega obraza, le rajša neko posebno otožno čutje vzbuja v človeku, ko julija meseca ognjeno solnce sè svojimi neusmiljenimi žarki razžiga domom rudo-rijava, poluraztergane strehe — in globoko zajedó in zaprašeni, razhojeni pašnik, po katerem se osamele pasejo meršave visokonoge kokoši, in kder medlé žalostne trepetlikove stene, poderte kože ostanki, katerim so zijalke okna, — ostanki nekedanjega vlastnikovega domu, okrog kega gosto rastejo koprive, raste slezina in pelin — in okrog katerega je polno gosjega perja; kder je černo močvirje, kakor kak razžgan ribnik, s krajem polusuhega blata in na straneh sè zbito zagrajo, poleg katere se na plitvo razmetanej, pepelasti zemlji ovce jedva dišoče in od silne vročine kihajoče otožno stiskajo druga k drugej in v morečem terpenji glave na moč nizko stezajo, kakor bi čakale, kedaj bode konec nepreterpljivega ognja. Trudnih nog se naposled približam Nikolaja Ivaniča kerčmi, kder sem, kakor je navadno to, otrokom vzbudil zvedavost, psom neljubost, ki so jo razodevali sè svojim ščeketanjem — hripavam in hudobnim tako, da se mi je zdelo, da hoté drob izbruhati iz sebe, da so napósled kašljali in davili se, — kar se nenadoma kerčmi na prag prikaže moški visoke rasti, razoglav v suknenem plašči in nizko prepasan z modrim pasom. Na prvi pogled se mi je zdel, da je dvorski služnik; gosti sivi lasje, razmeršeni, seršeli so k višku nad njegovim suhim in nabranim obrazom. Nekoga je klical, pridno mahal z ro-

kama, ki ste mu sezali dalje, nego je sam želel. Podoba je bila, da je užé imel ga v laséh.

„Stopaj no, stopaj!“ — pojecljal je in prizdigal goste obervi, „idi Morgač, idi no! Kako se, brate, vlečeš, prav rés. To nij nič, brate; čakajó te, pa se tako leno premičeš! Idi berž!“

„I nu, sàj idem, gledí,“ — razlegnil se je osoren glas in izza kerčme na desnej strani se prikaže nizek človek, zavaljen in šepast. Imel je na sebi še dosti snažno sukнено čujko (nekako blušo), oblečen je bil samo v en rokav; visoko, zgoraj rtasto-ozko čapko je imel pomaknjeno na obervi, delala je njegov okrogli, zabuhli obraz lisičij, smešen. Njegove majhne, žolte oči so neprenehoma plesale, s tenkih usten mu nij vhaljal zadržani, napeti sméh, a nos je imel oster in dolg, s kratka: tak, kakor bi bil pes na rebri sedel. — „Sàj idem, ljubi moj,“ dejal je in šepal v kerčmo. „Zakaj me kličeš? kedo me čaka?“

„Zakaj te kličem,“ — oponese človek v suknenem plašči. „Kako si ti, Morgač, čuden človek! kličejo te v kerčmo, pa me vprašuješ, zakaj. Čakajó te užé vsi najini dobri tovariši: Turek Jaška, Divji barin, kmet sè Žizdre. Jaška in kmet sta stavila osmino piva, kateri katerega prekosi, kateri bode lepše pel. Ali umeješ?“

„Ali Jaška bode popeval?!“ — začudil se je človek — Morgač po imenu. „Ali ne lažeš, Obalduj?“

„I, ne lažem ne,“ — odgovoril je Obalduj moški, ali ti blebečeš! Tisti bode pel, kateri je staval, božji volec ti, šleva uboga — ti Morgač!“

„Nu, idiva, šlevež!“ — reče Morgač.

„Tedaj vsaj poljubi me, živalica ljuba!“ — zajeclja Obalduj in široko razprostre roci.

„Gledí ga no, kako je sladak!“ — oponese Morgač, s kolecem odrine tovariša — in razkleneta se, ter odideta skozi ozke duri.

Ta razgovor, kateri sem čul, razvnel mi je močno zvedavost. Mnogo potov sem popreje užé o Turčinu Jaški slišal, da najlepše poje v vsej okolici, in kakor nalašč, ponudila se mi je ta pot prilika, da ga utegnem slišati, kako se bode kosal sè strokovnjakom v petji. Požuril sem torej korake in stopil v kerčmo.

Gotovo je mojih čitateljev marsikateri užé imel kedaj priliko, da je obiskal kako kmečko kerčmo. Ali našinec, lovec, kdé si ne poišče prostora?! Kmečkih kerčem uredba je nenavadno enolična. Najrajša je taka kerčma iz temne hladnice in pobeljene sobe, katero na dvoje delí pregraja; za pregrajo nijma pravice ganiti se noben gost. Pred grajo pa je nad široko hrastovo mizo velik podolgovat prodor. Na tej pitnej mizi je na prodaj žganje. Zapečatene steklenice, različno velike, po versti stojé na policah, prodoru nasproti. V prednjem delu sobe, odločene gostom, stojé klopí, dve, tri prazne steklenice in štirioglata miza. Vaške kerčme so najrajše precej tèmne — in skoro v vsakej so na stenah iz tramov taki ali taki živo namalani obrazi, brezi katerih je redko katera hiša.

Ko hitro sem bil stopil v kerčmo, užé je bila v njej dosti velika družčina. Za mizo, kakor navadno, da se skoro nij nič videl prodor, stal je Nikolaj Ivanič v precej rahlej košulji, leno smijal se in sè svojo belo roko nalival dve steklenici žganja prišlimu gostoma: Morgaču in Obalduju; a za njim v kotu — poleg okna, sedela je njegova bistrooka žena. Sredi sobe je stal Turčin Jaška, suh in visok človek, blezu tri in dvajset let star; na sebi je imel dolgo-životno modro dolamo. Tak je bil, kakor kak derzovit tovarnišk delavec, podoba je kazala, da se ne more ponašati sè zdravjem. Njegov sterhli

*) Kvas je nekova kislá pijača.

obraz, velike nepokojne in sive oči, višnjevi nos tenkih, gibljivih nosnic, belo stereno čelo z nazaj rastočimi svitlo-žoltimi, kodrastimi lasmi, silna, a vendar lepa, dopadljiva ustna — vse to je pričalo človeka — čutilivega in strastnega. Živo je bil razvnet: utripal je z očmi, nerazmerno dihal, roki ste se mu tresli, kakor ob merzlici — prav za prav: imel je zimnico, tisto vnetljivo, trenotno zimnico, ki je tako znana vsem ljudem, kateri so užé govorili ali peli v pričo občinstva. Pri njem je stal moški — blezu štiridesetleten, širokopleč, širokih okosčelih lic, nizkega čela, majhnih tatarskih očíj, kratkega in ploskega nosu, štirioglate brade in černih svitlih las, terdih kakor ščetine. Po njegovem ogorelem obrazi se svinčenim odsevom, zlasti po njegovih bledih ustnih bi človek bil lahko sodil, da je kakov divjak, da nij bil tako mirno zamišljen. Skoro se nij ne ganil — in hladno se je oziral okrog sebe, kakor bik izpod jarma. Imel je na sebi neko obnošeno haljino z bakrenimi gladkimi zapetljaji; star svilen črn robec je imel okrog dolgega vratu. Rekali so mu Divji barin. — Njemu nasproti, na klopi pod obrazi, sedel je Jaškin tekmeč, kmet sè Žizdre; ta je bil srednje rasti, krepak moški — tridesetleten, kozav in kodrastih las, topega „mufastega“ nosu, živih temnorijavih očíj in redke brade. Smelo je gledal okrog sebe, pód-se vtaknil roci in neskerbno zvonil in klatil z nogama v gosposkih črevljih, obrobjenih s trakmi. Na sebi je imel novo tenko planto (haljo) iz sivega sukna sè svilenim zavijajem, od katerega se je ostro odlikoval kraj rudeče košulje, opesno zategnjene okrog vratu. — V nasprotnem kotu, na desnej strani od vrat je za mizo sedel nekóv možiček (kmetič) v starej, tesnej in sivej svitci (polu-dolama) z velikansko prasko na plečih. Tenak, zlat tok solnčne svitlobe je prodiral skozi zaprašene šipe dveh majhnih oken, in kazno je bilo, da zlati žar ne more zmoči splošne temote v sobi, kajti vse reči so bile take, kakor bi bile pegaste. Zato je bilo v njej skoro hladno: dušljivost in sopara je, kakor breme, zapustila mi pleča, ko hitro sem stopil čez prag.

Moj prihod — lahko sem poznal to — motil je iz početka Nikolaja Ivana goste; ali ko hitro so videli, da je gospodar pozdravil me, kakor svojega znanca, upokojili so se, malo kasneje pa nijsem bil več na mari jim. Rečem si prinesiti pive in sedem v kot h kmetiču v razprsnjenej halji.

„Nu, kaj!“ — nemudoma vikne Obalduj, ki je na dušek izpil mero žganja in med svojim vsklikom po navadi mlatil z rokama, brezi česar, kar je bilo kazno, menda nikoli nij spregovoril ni besede. „Čemu čakava? Začniva, začniva no! He? Jaša?“

„Začniva, začniva!“ — začel je priganjati Nikolaj Ivanič.

„Začniva, le nuja,“ — hladnokervno in z v sé zapupljivim smehom spregovoril kmet; „jaz sem pripravljen.“

„Tudi jaz sem pripravljen,“ — oglasi se precej po njegovih besedah Jaška.

„Nu, začniva, ptiča, začniva,“ — pisknil je Morgač.

Ali če prav so vsi želeli, da bi začela, vendar nobeden nij hotel začeti; kmet ni vstal nij sè svoje klopi — vsi so se deržali tako, kakor bi bili čakali koga.

„Začni!“ — merzko in ostro zarenčí Divji barin.

Jaša se stresne. Kmet vstane, popravi čapko in odkašlja se. „A kateri naj začne?“ — povpraša z lahko promenenim glasom Divjega barina, ki je še zmerom nepremakljivo stal sredi sobe, široko razprečeni imel nozi in skoro do komolca daleč krepki roci deržal šaravaram v žepih.

„Pa ti prični, ti, kmet,“ — zajeclja Obalduj: — „ti, brate, začni!“

Divji barin se izpod čela ozré vá-nj. Obalduj jame na láhko žvižgati, a zasukne se, ozre v strop, skomizgne z ramama in umolkne.

„Verziva kočki,“ — po malem časi omeni Divji barin, „in osmuho na mizo!“

Nikolaj Ivanič se prikloni, s težka dvigne s tal osmuho in postavi na mizo.

Divji barin pogleda Jašo in reče: „Nu!“

Jaša roko porine v žep, iz njega prinese groš in naznači ga sè zobmi. Kmet potegne svojemu kaftanu izza života novo usnjato možnjo, malomarno razmota ver-vico, vspe mnogo drobža na roko in odbere do čéla nov groš. Obalduj nastavi svoj stari klobuk — tam pa tam z odterganim in zmlinčenim okrajem; Jaška verže vá-nj svoj groš, kmet svoj groš.

„Ti potegneš,“ — reče Divji barin obrnivši se v Morgača. Morgač je samo ljubo nasmijal se, vzel v roci pokrivalo in jel tresti ga.

Ta trenotek je vstala grobova tihota; groša sta slabo cvenketala, ko sta se zadevala. Pozorno sem se ozerl okrog: vsem je po obrazih igrala posebna zvédavost, le Divji barin, ta je plamikal z očími; tudi moj sosed, možiček v razprsnjenej polu-dolami, stezal je radovedno vrat. Morgač je vtaknil roko v klobuk in iz njega prinesel kmetov groš — vsi so vzdihnili. Jaška je zarudel, kmet pa je z roko oterl si lase.

„Gledi, sàj sem rekel, da ti začni!“ — krikne Obalduj, „sàj sem znal!“

„Nu, nu, nikar ne vrešči!“ oponesljivo pristavi Divji barin. „Začni!“ reče in pokima kmetu z glavo.

„Katero pesen pa naj začnem peti?“ — povpraša kmet, ki je vnetje lotilo se ga.

„Katero rajši,“ odgovori Morgač, „katera ti prva pride na um, tisto zapoj.“

„Da, katero sam rad,“ priterdi Nikolaj Ivanič in hladno križema roci dene na persi; „mi ti je ne izberemo. Poj, katero hočeš, pa le lepo poj, mi pa razsodimo petje po svojej vesti.“

„To je da, po vesti,“ — priterdi Obalduj in oblizne prazne steklene mere kraj.

„Čakite, bratje, naj se malo odkašljam,“ — omeni kmet, „naj si gerlo namočim,“ — dejal je in s perstom jel kerpati kaftanov zavijaj.

„Nu, nu, ne okopavaj se — začni!“ odločil je Divji barin in v tla povesil oči.

Kmet je malo pomislil — pokimal z glavo in stopil naprej. Jaška je vperl oči vá-nj.

Predno pa jamem popisavati petje, menim, da ne bode preveč, če sprožim nekoliko besed o vsakej teh osob v svojej pripovedki. Živenje nekaterih izmed njih mi je bilo užé znano, ko sem se z njimi sešel v kerčmi; o drugih pa sem kasneje nabral vesti.

(Konec prihodnjí.)

Od Celovca do Tersta.

(Potopisne čertice, spisal G. F.)

(Dalje.)

Iz Bovca 17. avgusta.

Pot od Beljaka proti italjanskej granici je polna zgodovinskih spominov. Koliko vojaških čet je korakalo

skoz le-té okrajine od rimskih časov do Napoleona in zadnje italijanske vojske! V mirnih časih pa so se verstili tukaj kupčevalski vozovi in donášali obilo blaga iz bogate Venecije. Sedaj je tukaj vse nekako tiho; trgovina si je poiskala nova pota, a vernila se bo morebiti, ako se ji odprejo nove žile. Beljačani si v tem smislu mnogo prizadevajo in lahko je mogoče, da se jim posreči napeljati jo zopet na svoj mlin, kedar bodo končane železnice do meje italijanske in do morja. — Gredé sem se okrepčal v beljaških toplicah, ki so bile menda že Rimcem znane; njih voda izvira jako gorka in bogata na podnožji Dobráča in se rabi proti raznovrstnim boleznim. Za toplicami najdeš „Napoleonov vert“, lepo plano terasso, na katerej je Napoleon I. l. 1809. krasen vert napraviti hotel; ali prigodbe l. 1813. so delo ustavile. Pervi veči kraj, ki ga najdeš na potu od tukaj naprej je Podkloster. Že ime ti pove, da stoji tukaj kloster; dandanes seveda samo klostersko poslopje; kajti mesto černoaljastih očetov benediktincev se je c. k. okrajna sodnija v njem naselila. Terg sam, precej smeten in zanemarjen, je znan kot glavno taborišče koroškega nemškutarstva. Toda pustimo politične razmere, omenimo rajše povestniško dogodbo, ki jo pove klosterska kronika. Poletnega dne l. 1348. ob šestih zvečer stoji benediktinski opat pred klostrom in gleda na bližnjo goro Dobráč, ko se mahoma odkroži velikansk kos gore in germé telebi v dolino, zakrivši pod sabó mnogo vasi, cerkev, gradov. Strašno se strese v tem trenutku zemlja, tako da se stolp podklosterske cerkve odkroži. Toda nesreča še ni bila dovolj; gora je zaperla tudi Zilo, katera je iskaje si novo pot mnogo rodovitnega polja posula. Visoki pešeni holmi na beljaškej ravani še dandanes svedočijo le-ta grozoviti potop. — Cesta od Podklostra naprej postaja živejša; tukaj še ni železnice, toraj koraka še sedaj kakor prej „burman“ v plavem kamižolu jako ošabno raven mogočnega voza in ploska z bičem. Tudi romarjev je tukaj videti, da vse mergolí, ker tu je pot na Višarsko goro. Nekaj jih koraka posameznih, drugi hodijo v procesiji s praporom na čelu, razdeljeni po spolah in stanovih. Zanimiv je pogled na veličastno versto južnih gor, ki se nikjer ne vidijo lepše kakor tukaj, ravno nasproti ponosnemu Mangertu in Triglavu, ki je kralj slovenskih gorá. Terbiž je zopet železniška postaja; ali dvomljivo se mi zdi, da mu železni konj mnogo prida donáša; na kolodvoru je vse jako tiho in mirno; gosti iz bele Ljubljane so bele vrane, izjemši tiste, ki pridejo nakupovat si žabniškega sira. Prebivalci bližnjih vasi, Žabničani, Ukvačani in drugi se pridno pečajo z živinorejo in pridobivajo mnogo prav okusnega sira. V ta namen porabijo velike travnate planine bližnjih gor, na katerih z živino vred skoraj celo poletje preživijo. Raven tega pa Žabničanom romarji mnogo truda stanejo, ker jim strežejo z vodo, studenčno in žgano, s kruhom, sirom itd., ki ga težavno vlačijo na bližnjo sveto goro. V tukajšnjem okrajni potnik že začuti, da se bliža Italiji; ne-le, da je videti mnogo zarujavelih italijanskih obrazov, slišati mnogo popačenega italijanskega žlobodranja, je še drugih znamenj v javnem in zasebnem življenji, ki dovolj jasno kažejo, da veje tukaj, če tudi samo tiho in rahlo, italijanska sapa. Malo od Terbiža na zapadno stran zgine n. pr. poštna zemlja in mesto nje se prikaže terdi, v kite zviti italijanski kruh. — Deržavna cesta se na Terbižu razdeli in nagne se na dve strani: na zapad, proti Vidmu, in na jug proti Gorici in Terstu. Sledé zadnje cesti sem korakal o lepem jutru proti koroškej meji. Rabelj je zadnja vas na Koroškem, in ima jako lepo, zdravo lego med gorami na bregu prijaznega,

zelenkastega jezerca. V bližini so rudokopi, ki so za naravoznance jako zanimivi; najdejo se namreč v njih vtisi različnih rastlin v kamenju; nedavno se je odkopal med drugimi vtis palme, ki dosedaj naravoslovcem še ni bila znana. Tudi v zgodovinskem oziru je kraj imeniten. Čez Predel, t. j. prehod od Koroškega na Goriško, je peljala že v starodavnih časih cesta v Oglej. Po le-tej cesti so hodili o času, ko je začela propadati rimska deržava, divji narodi iz severa na plen v bogato Italijo. Še sedaj se je ohranil sem ter tje med ljudstvom spomin na le-ta čas, posebno na kralja Odoakarja, ki je sè svojimi vojaki na potu proti Italiji šel na bližnjo „kraljevo goro“ in raz nje gledal na deželo, ki si jo je hotel podvreči. Na verhu Predelovem najdeš zgodovinsk spomenik iz novejšega časa. Pred terdnjavo, ki tukaj stoji, gledaš velikanskega bronastega leva, s pušico v persih, kakor da bi umiral. Napis na marmornej plošči ti kaže, da je le-ta spomenik postavil cesar Ferdinand na čast stotniku Hermannu, ki je leta 1809. predelski prehod jako možato proti Francozom branil in konečno s peščico svojih vojakov na tem mestu junaško umerl. Njegove kosti se še sedaj hranijo in kažejo pod spomenikom, in gotovo nema lahko kedó lepšega, veličastnejega pokopališča: krog in krog šterlé visoke, skalnate gore v sinje nebo, široki snežniki se razprostiravajo po njih in bistré vodé germijo v ponosnem poskoku čez starodavno skalovje. —

(Se bo nadaljevalo.)

Na tujem.

Kje ležiš, o dom preljubi? Na-te misli še serce; Polno zla po tvoji zgubi Toči britke mi solze.	Tam sem deček zlatolasi Vžival radost; le zakaj Ste zbežali srečni časi, Ko vas ni — ne bo nazaj?
Kje snežniki ste, gorice, Polja, doli in vode? Lepa mesta in vasice, Kjer se znanci vesele?	Da, premila domovina, Kar se nekdanj tam godi, Ne prežene iz spomina Tuja zemlja — le novi!
Kjer je koča sredi verta, Kjer potoka hladni vir, Se ovija vinska terta; Tam sem stopil v časa tir.	Kdaj zagledam pokrajine Sinov slave rojstni kraj, Le z oddaljen vsaj višine, Srečni bratje! še kedaj?
Tam se krival sem v naročje Serčno-dobre mamice, Ki učila me otročje Spevati je pesmice.	Če pa mile domovine, Moj ginljivo krasni dom In priljubljene rodbine Videl nikdar več ne bom!
Tam sem slušal tice peti, In metulje sem lovil, Kjer so verta lični cveti, Šmarnice sem v vence vil.	Dom predrage očetnjave, Vsaj pripravi prostor mi, Da med trupli sinov slave, Nekdanj moje v grobu spi! Puški.

Ljubite svoje sovražnike.

(Poslovenil J. Steklasa.)

V nekej hosti zapadne Ruske je živel še v preteklem letu verl logar s svojo mlado ženo, dvema ljubeznjivima detoma in nekoliko lovčeti v srečnej samoti.

Ali med tem so tudi oni zvedeli o žalostnih žrtvah, ktere je kolera v iztočnih krajih Ruske pobirala in kako se ona vedno proti zapadu širi. Že je bil poprašal logar zavoljo tega v najbližjem mestu, kako se ima pri tej bolezni obnašati, tudi je bil nakupil nekoliko zdravil. Kar necega popoldne lovčé glas prinese, da se je kolera pokazala v najbližjej, eno miljo oddaljenej vasi v vsej groznosti, in da je že mnogo prebivalcev pokosila. Berž sklene mala družba z okuženo vasjo nič občevati, kolikor mogoče se je ogibati in na vsacega ptujca, ki bi se hiši približal, dobro paziti. Tako pride večer.

Mati je djala svoja mala spat ter je pristavila stolček na eno stran moža, da se bosta pri praskljajočem ognju v levi še marsikaj o domačih zadevah pogovorila. Kar so začeli psi lajati in prišli lovec pove, da je zunaj mlinar iz sosedne vasi, da beži pred strašno kugo in da prosi milo za prenočišče. „Bledo in zmoteno je njegovo obličje, groza me popada blizo njega. Ako dopustite, bodem pse na njega naščuval, kajti kdo more temu človeku verovati!“ Dobro je vedel logar še bolje nego lovec, da temu človeku ni nič zapupati, kajti odkar se je on oženil z Marijo, ktero je tudi mlinar snubil, prizadeval se je ta malo pridnež neutrudljivo, kako bi on srečo tega zakona podkopal. „Da bi me on kedaj obiskal,“ reče logar, „tega bi ne bil nikdar verjeti kotel, kajti že štiri leta je lé-ta mož moj največi sovražnik ter se je dozdej vedno moje hiše ogibal. Vendar sila naredi spravo! Že zdaj ima zaupanje do nas, morda da boče on nas skoraj preserčno ljubil, ako njega ljubeznjivo sprejmemo.“

Z glavo odkimovaje odide lovec in zdajci stopi v pičlo razsvetljeno sobo dolga postava, pred ktero bi moral vsak s trepetom in strahom pobegniti, ko bi jo v samotnej hosti srečal, in ko ne bi imel serce polno pravega kerščanstva in ljubezni. Dolgi, černi, kuštrasti lasje pokrivajo skoraj vse zgerbančeno čelo nesrečnega moža; lica so bleda in medla; rdeče ustnice so obledle; svoje černe in upale oči upira nemirno in nezaupno zdaj sem zdaj tam po sobi; zdaj oberne oči na logarja, zdaj pa jih pobesi na tla. Kolena se mu tresejo; persa mu hropé od nagle hoje. Nerazumljivo se izgovarjaje podajal je mlinar svoje suhe roké gospodarju in gospodinji, in ta — čeravno čisto osupnjena — ne umikata se mu; mirno podasta njemu roke ter sprimeta gosta z ljubeznjivostjo in prijaznostjo. Nobene besede ne govorijo o prešlih časih. — Z usmiljenjem in ves v božjo voljo vdan je logar govoril o velikih tedajšnjih nadlogah, mlinar pa mu je tiho in otožno odgovarjal. Med tem pa je gospodinja urno skuhala tečno večerjo in posteljo s čistim perilom ogernila; in ko se je mlinar lepo z večerjo okrepcal, voščita mu on in ona lahko noč ter se podasta v drugo sobo k svojima malima počivat. Tukaj zahvalita Boga za blagoslov, priporočita sebe in otroka božjemu varstvu ter prosita še za uteho in nebeški mir nesrečnemu mlinarju. Zdajci sladko zaspita. Ali le nekoliko ur sta sladko počivala, ko ju je močno terkanje na vrata zbudilo.

„Mlinarja,“ tako reče lovčé, „se je lotila strašna kolera. — Dopustite gospod, da mi njega berž vén nesemo, da vi z vašo ženo in otrokoma ne poginete!“

Ne, tega nas Bog obvaruj!“ odgovori logar. „Strežite bolniku, kakor sem vas učil; jaz sam bodem precej prišel.“

In tako vzame otroka s postelj, ju nese v podstrešnico ter hiti doli k bolniku. Kmalu za njim pride tudi njegova žena. Ali kako strašen, serce tergajoč pogled je bil to! Od strašnih kerčev mučen se je mlinar zvijal in valjal po svojej postelji; že so se videla znamenja strašne bolezni po celem njegovem truplu. Ali še neka druga bolečina, še neki drugi strašansk boj je moral biti v persih mlinarjevih, kajti čem bolj sta mu logar in njegova žena po pravej kerščanskej ljubezni stregla, tem bolj se je skrival pred njihovim pogledom. Zdajci stisne svoj obraz v vzglavje, zdajci se tolče s pestjo ob čelo; na njegovih modrih ustnicah pa je opaziti nekako odurno smehljanje.

Zdajci se vzdigne s postelje in se sili glasno govoriti: „Ne dotaknite se me, verzite me vén vranam in volkovom za hrano. Počakaj, ti strašni angelj pobijavec, ne potegni me v pekel v kraj večnih bolečin, poprej moram še govoriti! Pošast, kakoršne v puščavi ni enake, ste vi prenočili ter ji postregli. Vedite: S kužno boleznijo v telesu letel sem semkaj s strašnim naklepom vas vse z mojo smertjo pogubiti! ali sedaj! — o prebritka muka! o ti strašni sodnik! ni li nebenega usmiljenja od tebe?“

In ves slab, omamljen pade mlinar v postelj. Sè sklenjenimi rokami in sè solznimi očmi proti nebu obrnjena stojita logar in njegova žena poleg bolnika.

Bolnik je terdo zaspal in se začel močno potiti. Ko se prebudi, vidi okoli sebe strežnike, ki so mu ljubeznjivo stregli. Pervikrat v svojem življenju je on zdaj iskreno molil. Potem pa je stisnil roke blagih strežnikov na svoja persa, na svoje ustnice, in debele solze pomirenja, hvaležnosti in ljubezni so se pokazale njemu v očeh. Za nekoliko dni je zapustil mlinar ozdravljen in poln hvaležnosti dobrotnikovo hišo.

Spomin na Dobrovnik.

(Po češkem Andrejčekov Jože.)

Bilo je 186* leta, ko sem se kot mornar pripeljal na fregati Donavi v luko Dobrovniško. Sedel sem na poveršji ladije in zerl po krajini, obdani z visokimi črnimi gorami, ki so se pred mojimi očmi na jugovzhodni strani ko temna daljna megla razprostirale.

Ko smo se pripeljali do luke, zdramil me je iz moje domišljenosti stari mornar Dalmatinec Francesco. Potaplja me po rami, rekel mi je: „Per dio santo! prijatelj, zakaj pa neprenehoma lé na gore zreš, in ničesa ne ogleduješ tukaj pred seboj?“

Predramivši se, pogledam okrog ter vidim pred seboj krasno, harmonično lego starega Dobrovnika in v pristanišču jarbole, ki so se dvigale iz globočine hrumečega morja. —

Najzanimiviše in največe mesto v Dalmaciji je v vsakoršnem oziru Dobrovnik. Morski valovi razbijajo tu ob zidovji in jezih svoja čela; zadej se dviga Monte S. Sergio, na kojem verhu stojé tako imenovana cesarska vrata, ktera so postavili 1808. leta Francozje, ki so pod Napoleonom ta kraj posedli in starej dobrovniški republiki konec storili.

Svoje ime dobiva Dobrovnik od dobrove ali dobrega gozda in Ragusa od rocca chiusa, to je zaperta skala. Da so se tukaj pred davnimi leti razprostirali gozdi, kaže nam mestni obris od leta 1800. Razun temno-sivega mestnega ozidja, videti je po okolici med vinogradi po višinah, obraseni s cipresami, smokvami in olivami, mnogo gradičev, ki delajo najlepšo ter zeló zeló romantično z zatokom obrobjeno panoramo.

Mesto ima dve luki, eno manjšo, ki se razprostira kraj mestnega ozidja proti jugovzhodu, ter je pripravljen za lažje čolne in ladije, tukaj tudi posebno razsaja sirecco in nevihta. Druga luka, večja, ki daje pripravnost in varščino tudi največim ladijam, je kake pol ure od mesta v krasno ležečej vasi Gravosi.

Glavne, najličnejše in edine široke ulice so tu corza. Nekdanjo stolno cerkev, katero je ustanovil Rihard z imenom „levovo serce“ 1192. leta, pokončal je 1667. leta potres. Nova glavna cerkev v italijanskem slogu stoji na kraju glavne ulice nasproti staremu sodnijskemu poslopju, bivališču republike.

O nekdanjem gospodovanji in moči Dobrovnika pričajo vrata, vodnjaki in starodavna poslopja. Poslednja, prišed iz rok osiromašilih velikašev, nahajajo se sedaj v rokah premedenih Gerkov. —

Nekega prijetnega večera sedem verh ladije na straži, nad menoj bil je mesec, ki menda nikjer tako krasno ne sveti, krog njega mirijade zvezd na modrem nebesnem oboku. Ko sem bil prečital nekoliko verstic pesme „Osman“, vpró se moje oči nehoté na jarbolo v dno morja pogreznjene ladije. Ko tu premišlujem preteklost, pristopi Francesco in jaz ga vprašam, kaj je s to potopljeno barko? Pravil mi je o tem naslednje:

„Bilo je 185* leta, prišli smo s Tritonom. Na tej edini izmed vseh naših avstrijskih ladij bili so, razun nekterih Dalmatincev, sami Čehi in Nemci, le enega Laha ni bilo niti rojaka iz katere druge avstrijske dežele. Neki podčastnik na tej ladiji z imenom N... je zeló sovražil topničarja F..., takó, da je moral ta fant mnogo brez vzroka in nedolžno preterpeti. Per mio padre, to ti je bil dečko! Ali vendar je storil slab konec. Večna škoda, santa Maria! družih, bilo jih je ondi mnogo dobrih. Malo se jih je rešilo. Jaz sam sem preplaval srečno, samo dve rani sem dobil.“

„I čakaj no, da prej nisem pri koncu, preden povem začetek,“ popravi Francesco, „menda je bilo 15. rožnika nekega krasnega večera. Komandant in tudi nekaj družih odpravilo se je v mesto. Tedaj se splazi skrivaj F... do smodnišnice in zažgé. Ko bi trenil, bila je ladija vsa goreča in v črnem gostem dimu so letali posamezni kosi ladije sem ter tje. Kar ni bilo razbito, to je utonilo. Ladija, napolnivši se z vodó, se je potopila. En sam hudobni človek bil je vzrok tolikošne nesreče. F... se je masčeval, ali per dio santo! jaz ne bi hotel dajati odgovora za-nj in za vse, kar je bil hudega storil!“ djal je Francesco in hotel oditi. —

Jaz pa sem ga obderžal ter ga vprašal, kako se je rešil. „Sam ne vem,“ rekel je, „ali mati božja bila je gotovo pri meni. Jaz sem spal. Tu slišim nakrat pok, prebudim se, ali gorré, letel sem na kviško, in potem v viharno morje. Ni majhena reč, da mi je bila osoda toliko mila, vjel sem se za kos deske in tako sem prišel, čeravno ne brez ran, in popolnoma oslavljen na telesu, do brega. Iz dveh ran sem kervavel. Glej, prijatelj, te-le rane.“

Pri teh besedah je odkril persi in jaz sem videl znamenje, da mu je ena kroglja zadnje rebro prestrelila, druga pa mu odtergala kos boka. —

Tako poplača hudobno masčevanje z nesrečo tisočerih krivice, učinjene enemu! — — —

In vendar je mesec tako tiho na nas gledal in one njegove ovčice so se nam takó smejale, kakor bi se ne bilo tukaj nikoli nič hudega pripetilo. Mi pa smo stali na straži, razprosterli svoje oči na tisoč korakov v daljavo, in jeli na tanko poslušati, da bi bili lahko dihanje valovja slišali.

Kako se je ustanovil vetrinjski samostan.

(Spisal Fr. R u p.)

Na južni strani, skoraj uro hoda od Celovca, stoji nekdanji samostan Vetrinj. V tihi samoti, obdano od visokega drevja stoji zidovje in le zvonik gleda doli po široki planjavi na daljno mesto in tje do noriških planin, ki mu mejijo pogled. Ne upaš, da ugledaš tako obširno poslopje, ako stopiš v grad. Velike pridvore vidiš tukaj, iz katerih je pobegnul že davno mir in tihota samostanskega življenja. Veselo gibanje opaziš povsod, ker poslopje služi zdaj za tovarnico. Plemeniti brati Moro delajo tam svoja po celi Evropi znana in čislana sukna. V duhu pa gledaš vendar še mnihe, ki stopajo počasno po dvorih in vežah proti visoki gotiški cerkvi k občni molitvi. Gledaš tudi Bernarda in Kunigundo, ki sta ustanovila ta cistercienski samostan, da pozabita žalost po edinem sinu Brunotu in rejencu Enriku, katerega sta vzela k sebi, ko je stopil Bruno v samostan. Pa tudi Enrik je postal mnih in jima razderl sladko nado potomcev.

Sedem sto let je minulo, odkar je prišel opat Enrik s svojimi mnihmi med to zidovje, da ga posveti nebeški kraljici, ki se je prikazala njemu v sanjah in mu podelila zmago zoper oroslana. — Pa kdo je Enrik in v kakošni zavezji stoji on z nebeško kraljico? To vprašanje nas opominja neka najlepših pravljic mile naše koroške dežele in odgovor nam kaže, kako se je ustanovil vetrinjski samostan.

* * *

Bernard, mogočen vitez iz rodovine Šponheim, imenoval se je po svojem bogatem posestvu na Koroškem in Štajerskem tudi grof Ortenburški. Čula je resna osoda nad njim in njegovo soprogo Kunigundo. Zapustil je njuni edini sin Bruno že v zgodnji mladosti svet, postal mnih in pozneje opat v Št. Pavlu na spodnjem Koroškem. Brez otrok in pogosto v hudem kregu z drugo rodovino, bogato obdarujeta Št. Pavl in vzameta k sebi Enrika — bil je sin Bernardovega zgodaj umerlega brata — da bi podedoval kot njih sin bogato posestvo. Tudi zdaj zmotita se v sladkih upih, Enrikov duh je bil posvečen Bogu že od mladih let. Še majhen fant gledal je na strani svojega strica svete kraje, kjer se je rodil, terpel in umerl naš odrešenik. To mu je seglo tako globoko v serce, da sklene in obljubi živeti kot vitez cerkveni le samo največi ljubezni.

V tedajnem času je bilo vseučilišče pariško najimennitniše. Možje, ki so sloveli zavolj posebne učenosti, bili so tam učeniki; tje pada se tudi Enrik na više šole. Od nemškega cesarja, ki je bil v žlahti s Šponheimsko rodovino, dobil je pismo do francoskega kralja Ludovika in ostal je na njegovem dvoru. Kmaló se je prikupil nemški vitez ne samo kralju in kraljici Adelajdi, ampak tudi vsem drugim vitezom na dvoru. Občudovali so ga zavoljo njegove lepe in terdne postave, pa tudi spoštovali zavoljo milega, nedolžnega obraza in čiste njegove duše. — Bilo je tam dokaj lepih in bogatih devic zlahtnega rodu; lahko bi si katero izvolil „pa ostali so v nebesih upi njegovi in niso bili na zemlji“. Ko pa vidi Konštancijo, mlado hčer kraljevo, zapusti ga mili mir, ki je stanóval do zdaj v njegovem sercu. Razdeljeni so njegovi čuti med nebesami in zemljo, zakaj zakovano mu je serce v sladke sponse ljubezni.

Ob rojstnem godu Ludovikovem sošlo se je mnogo bojaželjnih, mladih in starih junakov. Privreli so iz vseh strani širocega kraljestva. Po tadajni šegi in navadi izvoli si tudi Konštancija svojega viteza; bil je Enrik grof Orten-

burški. Turnir se začne; marsikteri zavidljivi in ošabni vitez izbere si pohlevnega Nemca za plen. Pa on ne baha se, ne išče boja, se mu pa tudi ne umika. Premagal je vse in dobil prvi dar iz njezne roke Konstancije: Kraljevo podobno na zlati verižici.

Po turniru bil je slovesen obed, med pojedino pa je doli v mestu začelo goreti. Drugi vitezi niso zmenili se veliko za to, zakaj grad je bil na varnem, plesali so in radovali se pred ko potem. Le Enrik leti doli v vas, modro in zastopno ukazuje, pomaga z lastnima rokama, kjer je potreba in kmalo je pogašen hudi požar. Že hoče se vrniti v grad, ko zasliši iz nekega hrama jok in stok. Hitro plane skoz gosti dim, čez tleča bruna ter reši ženo s tremi otroki; rešil je jih sicer ognja, pa ne smerti, zakaj lakota jih hudo tare in siromaštvo se jim vidi na čelu. Ropajoči požar jim je pustil samo življenje, nič družega; kaj jim je početi, kje pomoči, zavetja iskati? Enrik išče po žepih, pa ne najde nič, kar bi jim podelil; poslednji zlat je izdal že davno ubogim, ki so terpeli toliko škode današnji večer. Tu prime, ginjen uboštva in ljubezni do nesrečnih, v naglici dragoceni turnirski dar, verže ga materi v krilo in hitro odleti proti gradu.

Enrikova zasluga se je kmalo razglasila. Kralj povzdigne ga za prvega spremljevalca svoji soprogi, kraljici Adelajdi, ga hvali in visoko časti tudi pred drugimi vitezi. To je bila prevelika skušnjava za njega, ki je posvečen nebesom in preoster tern nevošljivcem, ki so ga zavidali in čertili že dolgo časa.

Drugi dan kliče spet tromba k obedu kraljevem. Enrik hiti, da pokliče kraljevico, ki se je ravno po vertu sprehajala. Bil je v skerbeh zavolj veliko pregrehe, da je podal dragoceni dar ubogim ljudem. Ponižno pade pred Konstancijo na kolena in ji razodene, kako se je prenaglil. Ona pa nasmeji se sladko in vzame drug križic iz nedrij; bil je del pravega sv. križa v zlatem okvirju. To neskončno dragocenost mu podeli in nagne se, lepa kot angelj, ljubeznjivo čez njega — zdaj zašumi zraven germovje in nevošljivi poslušalci hitijo v grad, da zatožijo Enrika pred kraljem nečistega obhoda s kraljevičino.

Zastonj je vse spričevanje nedolžnosti; obsodili so ga, razsodba pa bila je sledeča: „Ob deveti uri tretjega dne boril se bode na grajskem dvoru z oroslanom sam in brez vsega orožja Enrik, grof Ortenburški, iz rodovine Šponheim. Ako pogine v boju, zadosteno je skrivnemu grehu in očiščena je kraljeva kri. Ako pa zmaga, dokazala so nebesa, da je nedolžen on in kraljevičina.“

Mirno in krepko stopi Enrik iz sobane, kjer je sodil zavid in bezumna kervoločnost plemenitnikov. Gre v svoje stanovanje, piše ljubi koroški deželi, staremu stricu Bernardu, dragi Kunigundi, materi in znancem. V tretji noči vleže se tje na gola tla in goreče moli. V sanjah pa gleda nebeško kraljico, ki ga povzdigne k sebi v neskončno svetlobo in ga varuje s temno-plavim plaščem, v katerem so se lesketale svitle zvezde. Uslišán in okrepeán po ponočnih sanjah vstane zjutraj in se napravi. Belo in praznično se obleče in ukaže tudi svojim, naj ne žalujejo, ampak da ga spremijo v največem krasu in kinču. Čez rame visi mu dolg, bel plašč, kakor ga nosijo hospitalski vitezi, na persih pa se mu sveti del pravega križa na zlati verižici, ki ga je sprejel od Konstancije v oni važni uri.

Deveta ura je odbila. Tesno zapoje trikrat trobenta in strah spreleti vse ljudi, ki so se zbrali v obilem številu, da vidijo, kako nespodobno se skušajo nebesa. — Temen in zamišljen sedi tukaj kralj; velika velika žalost mračí mu pogled; on more storiti, kar tirja nemila postava, čeravno ga v serce boli. Zraven njega sedé plemenitniki, na strani pa stojita v temni obleki in črnem orožju zatože-

valca Enrikova. Nihče jih ne pogleda; od nju obrača se vsak zaničevaje tako gerde laži. Na nasprotni strani pa, malo više od drugih, sedi v črni krasoti kraljica; v naročji derži vsega kinča prosto, v nunsko pečo zagernjeno hčer.

Glej, vrata se odpró; mirno stopi milolepi in krepki nemški mladenec v ograjo. Naglo potihne zbrana množica in začudeno gleda mladenca. Odpre se druga močna zapera in velik oroslan plane ven. Strašno zarjove, da doni daleč v okrogu; kervoželjen in stradan pogleda zbrane ljudi, ko pa opazi Enrika, ki stoji ne daleč od njega; plane na-nj in mu nastavi na persi sprednje tace, da ga razterga. Enrik ozre se proti nebu in krepko prime hudo pošast. „Pri križanem gospodu nebes in zemlje, na tla brezumna zver in pokaži mojo in Konstancijino nedolžnost!“ Tako zakliče in treščí oroslana na tla. Prestrašen plazi se oroslan krog njega in prijazno liže mu noge; on pa ga pelje do hlevca in zapré za njim spet terdne zapahe.

Veseli hrup in vrisk nastane med ljudstvom, kakor ga ni po kervavih zmagah in bitvah. Kralj poskoči s sedeža, da vidi nedolžno hčer in mati zopet veselo. Nazaj podajo se vsi v sobane; tu objame kralj mati in hčer. Konstancijino roko položi v Enrikovo in pravi: „Na jo, vreden si je!“ Ko zasliši Enrik te blage besede, prevzamejo ga čuti, strašen boj bojevaje s seboj omedli in pade na tla. Ko ga vzdignejo in se zavé, zdel se jim je kot sel iz unega življenja. „Le njen sem, ki je prikazala se meni v sanjah; ona me je rešila strašnega oroslana in dokazala nedolžnost tvoje hčere in mojo!“

Na večer družega dne je nosil že v Morimondu beli talar cistercienskega reda. Pa ni ostal dolgo tukaj. V škofiji se je ustanovil nov samostan, Villars imenovan: Enrik mu je postal opat, zgled in podpora.

Ko zaslišita stric Bernard in Kunigunda osodo Enrikovo, se milo razjočeta, saj so utonile jima lepe nade potomstva! Da pa ne potone tudi spomin ljubljene sinovca, ustanovita Vetrinj, nov cistercienski samostan in prosita Enrika, naj pošlje mnihov in sam posveti novo zidovje. Spolnil je njune želje in posvetil je samostan nebeški kraljici Zmagalni samostan (sancta Maria de victoria) ga je imenoval, ker je ustanovljen v spomin zmage, katero mu je podelila Marija.

Razne novice.

Duhovske spremembe v Kerški škofiji. P. n. preč. g. stolni dekan Jakob Rebernik so odložili dekanijsko službo za Celovški okraj, katero prevzamejo p. n. č. g. stolni korar Andrej Alijančič.

Fare so dobili: Č. g. Šerbicelj, knez. škofji tajnik, faro Št. Kocijan v Podjurski dolini; č. g. Jakob Selander v Blatnemgradu faro Knezovo in č. g. Jož. Martinis, fajmošter v Blatah, faro Požarnico. — Umerl je: č. g. Anton Fišer, bivši fajmošter v Št. Petru pri Reichenfels-u. R. I. P. — Milostljivi knezoškof bodo v drugi polovici tega meseca delili više mešnikove blagoslove in sicer dne 16. subdijakonot; dne 18. dijakonat in dne 20. presbyterat.

Družba sv. Mohora. Tisk letošnjih družbinih knjig bode te dni končan. Ravnokar je doveršen V. zvezek: „Živali v podobah“. Obsega 8½ tiskanih pol in opisuje raznovrstno golazen: želve, kornjače in črepahe: krokodile, kuščarje, zmaje, strupene in nestrupene kače in izmed dvoživk: žabe, močarade in pupke. Kdo ne vé, koliko abotnega in napačnega si prosto ljudstvo ravno o teh živalih pripoveduje? Nekaterim med njimi pripisuje čeznatorne moči, druge si domišljeje kolikor mogoče skrivnostne in pošastne;

na nekatere osnuje mnogo vraz in predsodkov — vse to le zaradi tega, ker jih bliže ne pozna. Zato je bila g. pisatelju skerb, v tem snopiču temeljito in mikavno opisavati, kako golazen živi in kaj dela, katera je človeku na korist in katera na kvar in škodo itd. Nadejamo se, da bode tudi ta knjižica podučna in kratkočasna za vse verste družbinih udov; zlasti bode ustregla učiteljem in učenem ljudskih šol. Opis pojasnuje 33 lepih podob. — „Koledar“ bode do 20. t. m. dotiskan. Razun imenika in navadnih oznanil obsega sledeče berilo: 1. Domači poduk o novi meri in vagi. 2. Povest: Deveterih enega. 3. Životopis: Jan Sobieski, Poljski kralj. 4. Naravoslovno razpravo: O zvezdah repaticah. 5. Potopisne čertice: Pogled na Notranjo-Kranjsko in 6. Besedo: Slovenskim fantom.

Rédna razpošiljatev knjig se prične z mesecem avgustom; le gg. poverjeniki po glavnih mestih dobé knjige še v tem mesecu, da jih razdelijo, predno nastopijo šolski prazniki.

Cesarevič Rudolf. V četrtek 3. julija je došel cesarevič v Celovec, da se tu v imenu cesarja udeleži pri odkritvi nove Marije Terezine stavbe in da si ob enem ogleda celovško okolico in jugozahodnji del Koroške. Mesto je bilo praznično okinčano, mnogobrojne zastave, med njimi tudi nekatere slovenske, so veselo vihrale. Na potu od kolodvora proti mestu so cesareviča serčno pozdravile deputacije srednjih šol; tudi šopek lepih rožic mu je podala neka učiteljska pripravnica. Isti dan je še obiskal verbsko jezero, kjer se mu je posebno na kopaljšči tako dopadalo, da je še dvakrat tje prišel. V petek dopoldne je bila glavna svečanost razkritve. Novi terg je bil posebno lepo okinčan. Cesarevič dojde s spremstvom v obleki e. k. polkovnika; župan Jezernik govori slovesnostni govor, kateremu cesarevič jedernato odgovori ter potem znamenje da, da ima zagrinjalo pasti. Ko se zadnje zgodi, smo imeli priliko občudovati v resnici krasno in umetno izdelano stavbo občeznane, pogumne cesarice. Tudi cesarevič jo bolj natančno ogleda in ob enem občuje s posameznimi umetniki, ki so stavbo izdelali. Po svečanosti obiše kerskega knezoškofa, kjer si vse sobe, ki so polne zgodovinskih spominkov, ogleda in blizo $\frac{3}{4}$ ure s knezoškofom in nekaterimi kanonici govori; potem je obiskal deželnega predstojnika grofa Ladrona, deželnega glavarja Gošsa v Žrevcu in druge. Istega dne se je tudi peljal v Vetrinj, kjer so ga prebivalci in delalci prav serčno sprejeli. Zvečer bi bil moral biti slovesnostni koncert, kateri se je pa, ker je tudi cesarevič odpovedal svoj dohod, opustil ter spremenil v domačo veselico na Sandwirtovem vertu. Razne pesni smo tukaj slišali ali navadnega prasnofilskega „Wacht am Rhein“ ne. Gospodje so si morda mislili, da je vendar le boljše, ako ne delajo, med tem ko je cesarevič v mestu, demonstracij.

V saboto se je cesarevič odpeljal v Hüttenberg, kjer si je ogledal fužine in plavž ter bil preserčno sprejet od akcijonarjev, prebivalcev in delalcev. Nedeljo zjutraj je prav pobožno mašo slušal, katero je v stolni cerkvi knezoškof bral. Po maši je obiskal gimnazijo, realko in pripravnišče, kjer je mnogo in jako ljubo občeval z učitelji in posameznimi učenci. Popraševal jih je po imenu, stanu staršev, po početji med počitnicami, kaj da se najrajše uče itd. Vprašal je tudi, ali se je slovenskega jezika težko naučiti. Dopoldne si je ob enem ogledal natoroznanski muzej, zgodovinski arhiv in mestno strelišče. Ob 4. uri je bilo veliko dvorno kosilo in po kosilu se je pričela na Križni gori ljudska veselica. Igrali ste dve godbi, ljudstva je bilo na tisoče. Cesarevič je bil na prijaznem holmcu blizo eno uro ter si je tudi proti večeru ogledal mnogoštevilna ognja, katera so deželani in to posebno na slovenski strani njemu na čast na posameznih visočinah žgali. Pondeljek zjutraj

se je visoki gost s spremstvom odpeljal proti Beljaku in Terbižu, od koder si hoče ogledati Dobrač, Rabelj, Pontebo, Zvonik itd. Njegovo lepo obnašanje, pristo, visoko in vendar ljubeznjivo občevanje se je obče dopadalo. —

Č. g. J. Pribošič, vojaški duhovnik v Celovcu in verli domorođec, nas bode žalibog zopet zapustil, ker je premeščen v Gradec.

Nov notar. V Celovec smo dobili v osebi gosp. Mörtna, rojenega na Zili, novega bilježnika, ki stane v knez Rozenbergovi palači na novem tergu. Vsem Slovincem, ki imajo prilično pri bilježniku kaj opravila, ga živo priporočamo, ker je popolnoma zmožen slovenskega jezika v pisavi in govoru in ker želi tudi slovenskim strankam slovenski bilježiti.

Jungmanova svečanost. Čehi slavijo 12. in 13. t. m. stoletni rojstni dan Josipa Jungmana, enega izmed njih visoko učenih mož, ki so svoj narod zbujali in podučevali z izvrstnim svojim umom in neutrudljivo delavnostjo. Njegovih del se v prvi versti imenujejo: „Slovník český“ — „Historii české literatury“ — „Sebrané spisy“ itd. Bil je Jungman tudi eden izmed tistih slovanskih učenjakov, ki so za zlogo in vzajemnost vseh slovanskih narodov pisali.

Rusko. Kakor je našim čast. bralcem gotovo že znano, pričeli so Rusi o spomladi vojsko proti Kivanom, nekemu roparskemu ljudstvu sredi Azije. Vojskovanje je bilo za Ruse silno težavno, ker čete, ki so bile pod vodstvom generala Kaufmana proti Kivi poslane, morale so prekoračiti neizmerne puščave, s katerimi je Kiva krog in krog obdana. Kakor se poroča, bila je ta vojska vkljub največim zaviram mojstersko izvršena, in ruska vojna je 10. junija že posedla glavno mesto Kivo in tako vojsko srečno končala.

Slovenski tednik, tako je naslov novemu slovenskemu listu, ki je v narodni tiskarni v Ljubljani s 1. julijem vsaki petek začel izhajati. Namenjen je list kmečkemu ljudstvu in bo prinašal vse politične in druge novosti, kratke članke o političnih in narodnih vprašanjih, gospodarske vesti, teržna poročila itd. in veljal samo 2 gld. 40 kr. za celo leto, 1 gld. 20 kr. za pol leta.

Vabilo na naročbo.

S tem listom „Besednika“ se prične drugo polletje; zato vabimo na naročbo vse dosedanje podpornike, katerim je s tem listom polletno naročilo poteklo. Prizadeval si bo Besednik tudi zanaprej, da ustreza svojim podpornikom z mičnim, zabavnim in podučilnim berilom.

Izhajal bo vsacega meseca enkrat na $1\frac{1}{2}$ poli in veljal od julija do konca decembra 1 gld. 30 kr. Letošnjih listov od prvega polletja imamo še več iztisov in jih novim naročnikom za 1 gld. moremo prepustiti. Besednika od leta 1872 in 1871 imamo tudi še nekaj iztisov, in jih pošljemo posamezno za 1 gld. 80 kr., oba tečaja skupaj pa po jako znižani ceni za 3 gld.

Ob enem pa še enkrat ponovimo prošnjo, naj se nam kmalo pošljejo obilni naročilni zaštanki.

V Celovcu 10. julija 1873.

Vredništvo in založništvo.